

Introduktion och utbildning för nyanlända

2025-05-14

1 Introduktion och utbildning för nyanlända

Personer som är nya i Sverige behöver ofta hjälp för att etablera sig i samhället och arbetslivet. Som nyanländ kommer man i kontakt med flera myndigheter med ansvar på området, som till exempel Migrationsverket, Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och Skatteverket. Även kommunen ansvarar för uppgifter inom mottagandet, som att erbjuda samhällsorientering för nyanlända, svenska för invandrare (SFI) och utbildning till nyanlända barn och unga. Utbildning och kunskaper i svenska språket är de viktigaste faktorerna för att nyanlända ska kunna etablera sig på arbetsmarknaden.¹

Den här granskningen uppmärksammar Göteborgs Stads insatser inom introduktion och utbildning för nyanlända. Med begreppet *nyanlända* avser vi hela gruppen barn, unga och vuxna som kommit till Sverige och som antingen har uppehållstillstånd och är folkbokförda, är asylsökande eller saknar tillstånd att stanna i Sverige. Kommunernas ansvar för mottagandet styrs dock av olika lagar och förordningar, och beroende på vilken typ av verksamhet som avses omfattas olika grupper av nyanlända.

Samhällsorienteringen syftar till att underlätta nyanländas etablering i arbets- och samhällslivet. Den regleras i lagen om samhällsorientering för vissa nyanlända invandrare. Samhällsorienteringen riktar sig i första hand till nyanlända invandrare mellan 18–66 år som är folkbokförda i en kommun och har beviljats uppehållstillstånd, på grund av till exempel flykt, alternativa skyddsbehov eller behov av tillfälligt skydd.² Kommunen ska ha en plan för samhällsorienteringen som ska följas upp och revideras vid behov. I Göteborgs Stad är det socialnämnden Centrum som ansvarar för att erbjuda samhällsorientering till nyanlända.

Svenska för invandrare (SFI) syftar till att ge vuxna invandrare möjlighet att erbjuda grundläggande kunskaper i svenska språket. Utbildningen regleras i skollagen och i förordningen om vuxenutbildning. Den som är bosatt i Sverige och saknar grundläggande kunskaper i svenska språket kan ha rätt till SFI.³ Kommunen ansvarar för att erbjuda utbildningen och nå ut till dem i kommunen som har rätt till SFI så snart som möjligt; inom tre månader om det inte finns

¹ Forte, *Språk och utbildning – viktigast för en lyckad integration*, artikel hämtad från www.forte.se den 24 mars 2025.

² Även vissa andra nyanlända omfattas av lag (2019:156) om samhällsorientering för vissa nyanlända invandrare, till exempel de som har beviljats uppehållstillstånd på grund av anknytning, uppehållskort, uppehållstillstånd som familjemedlem eller anhörig eller uppehållstillstånd på grund av anknytning till en person som har beviljats uppehållstillstånd. Lagen gäller inte för nyanlända invandrare som går i gymnasieskola eller är medborgare i ett land som är anslutet till Europeiska ekonomiska samarbetsområdet eller i Schweiz. Kommunens skyldighet att erbjuda samhällsorientering upphör tre år efter det att den nyanlända första gången folkbokfördes i en kommun.

³ Att man är bosatt i Sverige innebär vid tillämpning av skollagen (2010:800) att man är eller ska vara folkbokförd här enligt folkbokföringslagen. Det finns även personer som räknas som bosatta trots att de inte är eller ska vara folkbokförda i Sverige, men rätten till utbildning är begränsad för de flesta av dem till att inte inkludera vuxenutbildning i form av SFI. Det finns ytterligare undantag från kravet på bosättning, till exempel att även finländska medborgare som stadigvarande arbetar i en svensk kommun kan ha rätt till SFI om de är bosatta i Finland nära gränsen till Sverige. En kommun får också låta personer som har ansökt om eller beviljats uppehållstillstånd med tillfälligt skydd eller uppehållstillstånd efter tillfälligt skydd delta i svenska för invandrare.

särskilda skäl. För att underlätta inträdet på arbetsmarknaden ska utbildningen kunna kombineras med arbete eller annan utbildning.⁴ I Göteborgs Stad är det nämnden för arbetsmarknad och vuxenutbildning som har det övergripande ansvaret för den kommunala vuxenutbildningen och som anskaffar SFI-utbildning. Nämnden är huvudman för den SFI-utbildning som bedrivs i privat regi och fördelar resurser till utbildningsnämnden, som är huvudman för den SFI-utbildning som bedrivs i kommunal regi.

Rätten till utbildning för barn och unga regleras i skollagen och omfattar alla nyanlända barn och unga, oavsett om de har uppehållstillstånd, är folkbokförda eller saknar rätt att vara kvar i Sverige. Kommunen ska bland annat göra en inledande bedömning av elevernas kunskaper och behov av stöd. Skolinspektionen har i en tidigare granskning identifierat brister i kommunernas mottagande av nyanlända elever, då mottagandet inte följts upp i tillräcklig utsträckning och inte har varit en del av det ordinarie kvalitetsarbetet.⁵ I Göteborgs Stad är det grundskolenämndens uppgift att ta emot nyanlända barn och unga i enlighet med lagstiftningen, inom de skolformer som nämnden ansvarar för.

Revisorerna har i revisionsplan 2025 prioriterat att granska om ansvariga nämnder bedriver ett ändamålsenligt arbete med mottagning, etablering och integration av asylsökande och nyanlända personer. Om stadens verksamheter inte lever upp till lagstiftningens krav finns det risk för att nyanlända barn och unga går miste om utbildningstid, att nyanlända vuxna blir arbetslösa och i förlängningen att personer som kommer till Sverige hamnar i utanförskap, vilket kan få stora konsekvenser för både individen och samhället.

1.1 Syfte och revisionsfrågor

Syftet med granskningen är att bedöma om nämnderna har säkerställt tillräcklig styrning, uppföljning och intern kontroll av introduktionen och utbildningen för barn, unga och vuxna som är nya i Sverige. Med detta menar vi att verksamheten bedrivs i enlighet med lagar, förordningar, mål och styrdokument, samt att brister i kvalitet och måluppfyllelse identifieras och åtgärdas.

Revisionsfrågor:

1. Säkerställer socialnämnden Centrum att personer med rätt till samhällsorientering erbjuds detta inom den tid och på det sätt som lagen föreskriver?
2. Säkerställer nämnden för arbetsmarknad och vuxenutbildning samt utbildningsnämnden att personer som har rätt till SFI får ta del av utbildningen inom den tid och på det sätt som lagen föreskriver?
3. Säkerställer grundskolenämnden att barn och unga som är nya i Sverige tas emot inom den tid och på det sätt som lagen föreskriver, inom de skolformer som nämnden ansvarar för?

⁴ Förordning (2011:1108) om vuxenutbildning.

⁵ Skolinspektionen (2017) *Skolhuvudmännens mottagande av nyanlända elever i grundskolan – utbildning så fort som möjligt*.

1.2 Ansvariga nämnder

Granskningen omfattar socialnämnden Centrum, utbildningsnämnden, grundskolenämnden samt nämnden för arbetsmarknad och vuxenutbildning.

1.3 Revisionskriterier

Stadsrevisionen kommer att använda följande revisionskriterier för att bedöma granskningens iakttagelser:

- kommunallag (2017:725)
 - 6 kap. 6 § om nämndernas ansvar
 - 3 kap. 19 § om uppföljning av kommunal verksamhet som lämnats över till privat utförare
- skollag (2010:800)
 - 3 kap. 12 a –12 i §§ om mottagande av nyanlända barn i grundskolan
 - 4 kap. 3–7 §§ om systematiskt kvalitetsarbete
 - 20 kap. 4, 24, 28-29, 30-33 §§ om undervisningstid och krav på kommuner att erbjuda svenska för invandrare
- skolförordning (2011:185)
- förordning (2011:1108) om vuxenutbildning, 3, 12, 24 §§
- lag (2013:156) om samhällsorientering för vissa nyanlända invandrare
- förordning (2010:1138) om samhällsorientering för vissa nyanlända invandrare
- reglementen för granskade nämnder.

1.4 Metod och avgränsningar

Granskningen kommer huvudsakligen att genomföras genom intervjuer och dokumentgranskning. Vid behov kommer stickprov på verksamheternas följsamhet till lagar, riktlinjer och rutiner att göras.

Granskningen avgränsas till de revisionsfrågor som nämns i 1.1. Detta innebär bland annat att vi inte kommer att granska mottagandet av nyanlända elever på gymnasienivå.

Den förenande faktorn för de verksamheter som ingår i granskningen är att de riktar sig till personer som är nya i Sverige. Samtidigt har verksamheterna olika omfattning och målgrupper inom gruppen nyanlända. Eftersom granskningen fokuserar på nämndernas ansvar för att utföra sina uppgifter enligt lag, förordning och reglemente gör vi inte någon ytterligare avgränsning av vilka nyanlända som omfattas. Som vi har nämnt tidigare följer nämndernas målgrupper av lagstiftningen för samhällsorienteringen, SFI-utbildningen och mottagandet i skolan.

1.5 Projektorganisation

Granskningen kommer att genomföras av revisionskontoret i Göteborgs Stad.

1.6 Oberoende och integritet

De sakkunnigas oberoende och integritet har prövats enligt vår oberoendedeklaration vilken baseras på Sveriges kommunala yrkesrevisorers modell. Inga omständigheter har framkommit som kan ifrågasätta förtroendet för de sakkunnigas oberoende och integritet som granskare.

1.7 Avrapportering

Avrapportering till revisorsgruppen planeras att ske hösten 2025.

1.8 Kvalitetssäkring

Rapportens innehåll kommer att stämmas av med de granskade verksamheterna.